



## Sata vuotta tieteellisten seurain yhteistoimintaa

Päiviö Tommila

**Sata vuotta sitten, lokakuun 2. päivänä 1899, kokoontui uuden Tieteellisten seurain valtuuskunnan hallitus ensimmäiseen kokoukseensa. Tässä vaiheessa vanhimmilla tieteellisillä seuroillamme oli ikää jo parin kolmen sukupolven verran. Tuolloin ja edelleenkin vanhin tieteellinen seura Societas pro Fauna et Flora Fennica oli liki kahdeksan vuosikymmenen ikäinen, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura kymmenen vuotta nuorempi ja 1830-luvulla perustettuja olivat myös Finska Läkaresällskapet ja Finska Vetenskaps-Societeten, Suomen Tiedeseura.**

Erityisesti 1800-luvun jälkipuolella tieteellisiä seuroja oli syntynyt lisää samalla kun tutkimus-toiminnassa alkoi merkittävä nousukausi. Syksyllä 1899 Suomessa oli 32 tieteellistä yhdistystä. Näistä 9 oli perustamassa keskusjärjestöä, johon muutkin yhdistykset seuraavina vuosina liittyivät.


Tieteellinen yhdistymistoiminta oli Euroopan suurissa maissa alkanut jo 1600-luvulla ja levinnyt seuraavalla sataluvulla Ruotsiin. Koska Suomi oli tasavertainen osa Ruotsin valtakuntaa muiden maakuntien ja läänien joukossa, Ruotsin kuninkaallinen tiedeakatemia ja myöhemmät tukholmalaiset seurat olivat tietysti kotimaisia ja sellaisina myös suomalaisten tiedemiesten omia seuroja. Niihin kuuluikin myös Turun akatemian professoreita. Vastaavalla tavalla kutsuttiin suomalaisia tutkijoita Pietarin tiedeakatemian kirjeenvaihtajajäseniksi Suomen tultua 1809 liitetty Venäjän keisarikuntaan. Nimenomaan suomalaisiksi näitä entisten emämaiden yhteisöjä ei kuitenkaan ole laskettu eikä siihen ole syytäkään.

Varhaisin Suomessa perustettu myös tieteelliseksi luonnehdittava yhteisö oli 1770-luvun toiminut Aurora-seura. Useita järjestäytymisyrityksiä tehtiin akatemian piirissä 1810-luvulla, ja eräät johtivat tulokseen seuraavan kymmenluvun alussa. Näillä varhaisilla tieteellisillä seuroilla oli kolme päätavoitetta: olla tiettyjen alojen edustajien yhdessäolo-organisaatio, toimia lukuseurana sekä julkaista tutkimuksen uusia tuloksia. Näistä ensiksi mainittu toiminnanmuoto, järjestää kokouksia, esitelmätilaisuuksia ja muita uusien tietojen levittämistilaisuuksia, samoin kuin viimeksi mainittu, toimia kustantajana ovat edelleen tieteellisten seurojen oleellisia työmuotoja. Lukuseurana toimiminen, joka 1800-luvun alkukymmeninä oli erittäin ajankohtainen ilmiö, on siirtynyt laitosten kirjastoille, joskin sen perillinen on se tieteellisen kirjallisuuden vaihtotoiminta, jota valtuuskuntamme seurojen puolesta tänäkin päivänä hoitaa. Oloissa joissa kirjastotoiminta oli vielä kehityksensä alussa ja etenkin Turun palon jälkeen kun yliopiston kirjasto oli tuhoutunut, tieteelliset seurat tekivät arvokasta työtä ammattikirjallisuuden hankkijoita.


Tieteellisten seurojen alkuvaihe liittyy Suomeen tieteen historiassa Suomi-projektiksi nimittämääni kauteen. Yliopisto tieteellistyi ja valtiollisten muutosten seurauksena alettiin etsiä omaa identiteettiä, mitä toimintaa kansallisromanttinen suuntaus vahvisti. Tutkimus kohdistui suomalaiseen kulttuuriin, historiaan, kieleen, folkloreeseen, kansatieteeseen, arkeologiaan, joita kaikkia alettiin kutsua erityisesti kansalliseksi tieteiksi. Mutta yhtä lailla kartoitettiin Suomen luontoa, floraa ja faunaa, maaperää, ilmastoa, maantietoa ja maisemaa; tätä identifiointia ei vain ole ollut tapana kutsua kansalliseksi, vaikka myös sitä elähdytti vahva kotomaamme koko kuvan hahmottaminen. Ero ja jännite ihmisen toimintaa ja ajatusmaailmaa koskevien henkítieteiden ja hänen ympäristöönsä tutkivien luonnontieteiden välillä aiheuttanut sen että edelliset ovat kantaneet enemmän kansallista, kotimaista leimaa, kun taas jälkimmäiset on ymmärretty enemmän kansainvälisiksi. Tarkoitushakuisissa tiedepoliittisissa yhteyksissä nämä "kaksi kulttuuria" on haluttu toisinaan nähdä jopa vastakkaisiksi.

Kuitenkin kysymys on vain tutkimuksen eri dimensioista. Jokaisen kansan tutkimus kohdistuu valtaosin omaan maahan ja sen väestöön. Juuri tällä tavoin saadaan esiin vertailuainesta ja päästään laajoja alueita ja populaatioita kattaviin kansainvälisiin tuloksiin. Suomessa harjoitetun tieteellisen







tutkimuksen kohteet ovat ja niiden tuleekin olla tästä syystä vahvasti kansallisia. Sen sijaan tieteen metodit ja paradigmat ovat aina olleet rajoja ylittäviä Tältä kannalta katsottuna suomalainen tutkimus on kansainvälistä tieteenalasta riippumatta. Eri aikoina, kun seuraamme suomalaisen tieteen historiaa menneinä vuosisatoina, sen kytkentöjen intensiteetti muualla maailmassa harjoitettuun tutkimukseen ja ulkomaisiin tutkijoihin on kuitenkin vaihdellut. Uusia metodeja ja ajatuksia, kuten esimerkiksi kehitysoppi, on toisinaan omaksuttu hämmästyttävän nopeasti, toisaalta ulkoiset olosuhteet ovat saattaneet luoda viiveitä, kuten teki kieltolaki vaikeuttaessaan suuresti ei vain alkoholin juontia, mutta myös sen käyttöä kemian ja kemian teollisuuden tutkimuksessa.




1800-luvun alkupuoliskon nousukauden jälkeen seuraava Suomen tieteen korkeasuhdanne oli 1880-luvulta ensimmäiseen maailmansotaan. Tänä aikana syntyi iso joukko uusi tieteenaloja, tutkijoiden määrä kasvoi, rakennettiin laboratorioita, suhteet Keski-Eurooppaan vilkastuivat entisestään ja Suomella oli osoitettavanaan miltei kaikilla tieteenaloilla kansainvälisesti merkittäviä tiedemiehiä. Tähän korkeasuhdanteeseen kuului myös tieteellisten seurojen kattojärjestykseksi perustetun Tieteellisten seurain valtuuskunnan syntyminen. Kun valtiotalon rakennutti valtuuskunnalle oman talon, oli se osoituksena, että tieteelliset seurojen yhteiskunnallinen asema sai erityisen tunnustuksen. Seuraavaksi valtiotalon osoitti tieteellisille seuroille 1931 Säätytalon, ja vuosina 1995-97 niille peruskorjattiin järjestyksessä kolmanneksi toimitaloksi arkkitehti Elsa Arokallion itsenäisyyden alkuvuosina piirtämä koulurakennus, joka nyt sai Tieteiden talon nimen.



Tällä hetkellä 1960-luvulta lähtien elämme jälleen tieteen jo pitkään kestänyttä nousukautta. Ekspansio on kaikilla aloilla ja kaikissa maissa ollut voimakasta. Puhutaan tietoyhteiskunnasta, mutta yhtä hyvin voisimme puhua tiedeyhteiskunnasta. Kasvu on näkynyt myös tieteellisten seurojen määrässä. Valtuuskunnan jäsenmäärä, joka oli 1960-luvun alussa 120, oli kuluvan vuoden alussa 214. Jäsenkunta on oiva indeksi tarkasteltaessa uusien tutkimusalojen syntymistä ja laajenemista maassa. Tieteellisten seurain valtuuskunnan toiminta on 1980-luvulta lähtien laajentunut. Seurojen julkaisusarjojen vaihto ulkomaisten vastaavien yhteisöjen kanssa on saanut vakiintuneet muodot, seuroille annetaan moninaista julkaisuneuvontaa, valtuuskunnalla on oma laajalle levinnyt lehtensä (Tieteessä tapahtuu), oma kirjakauppansa (Tiedekirja), ja se on mukana lukuisissa tiedemaailman toiminnoissa, joista tärkein on Tieteen päivät.



Tutkimuksen kasvu, monipuolistuminen ja syventyminen ovat keskeisiä linjoja siinä neliosaisessa Suomen tieteen historioteoksessa, jonka Tieteellisten seurain valtuuskunta julkaisee satavuotispäivänsä merkeissä. Ensimmäinen nide ilmestyy vuoden lopulla. Lokakuussa ehti jo valmistua laaja tieteellisten seurojen ensyklopedia (Suomen tieteelliset seurat 1999, toim. Raija Mankki), jossa on jokaisesta seurasta oma historiikki. Valtuuskunta on myös perustanut tiedevalistusta edistävän rahaston.



*Kirjoittaja on Tieteellisten seurain valtuuskunnan puheenjohtaja. Kirjoitus perustuu hänen tervetuliaissanoihin valtuuskunnan 100-vuotisjuhlassa 2.10.1999 Helsingin yliopiston juhlasalissa.*

